

2010-cu ildən etibarən Ərəb Baharı kimi artıq tarixə düşmüş siyasi kataklizmlərin fonunda Suriyada baş verən qanlı hadisələr regionda baş verən dəyişiklikləri daha çox qara rəngdə göstərir. Artıq BMT-nin rəsmi məlumatlarına görə bu ölkədə ölənlərin sayı 60 minə keçmişdir və böhranın həll edilməsi üzrə BMT və Ərəb Dövlətləri Liqasının xüsusi təmsilçisi Lahdar Brahiminin son bəyanatına görə bu gedişlə qurbanların sayı 2013-cü ilin sonuna 150 minə çata bilər.

Liviya qarşı BMT-nin 1973 sayılı qətnaməsi əsasında M.Qəddafi rejiminin devrilməsindən sonra bir sıra siyasi ekspert Suriyada da analoji əməliyyatların keçirilməsinə ümid edirdi. Xarici güc mərkəzlərinin dəstəyinə arxalanan B.Əsəd rejimi çox böyük qırğınlara gətirsə də, hakimiyyəti nəinki tərk etmək, müxaliflərlə ciddi kompromislərə getmək arzusunda belə deyil.

“Soyuq müharibə” bitdikdən sonra məhz bu regionda Suriya uğrunda gedən mübarizə geosiyasi ziddiyyətlərin klassik üsullarla dərinləşməsinə göstərməkdədir. Məsələn burasındadır ki, məhz SSRİ-nin dağılması vaxtilə dünyanın aparıcı politoloqları arasında uzunmüddətli sülhə xidmət edəcək bir sistemin yaranacağına olan ümidləri artırmışdı.

Suriya böhranı eyni zamanda geosiyasi güc mərkəzlərinin bir-birinə güzəştə getmək istəməməsinə göstərməkdədir. Məlum olduğu kimi dünyanın yüzə yaxın ölkəsi tərəfindən legitimliyini itirmiş Dəməşq rejimi Rusiya, Çin kimi superdövlətlər və regionda müəyyən siyasi güc sahibi İran tərəfindən ciddi-cəhdlə qorunur.

Haqlı olaraq tez-tez bu sual meydana çıxır ki, enerji ehtiyatları ilə zəngin olmayan bu ölkənin sözügedən dövlətlər tərəfindən bu səviyyədə müdafiə olunmasının səbəbi nədədir? Fikrimizcə, bu dövlətlərin hər biri iqtisadi maraqlardan daha çox orta və uzaq perspektivlərə hesalanmış geosiyasi maraqlarını qorumaq uğrunda mübarizə aparmaqdadırlar.

Rusiyanın problemlə bağlı xarici siyasətinin inadkarcasına dəyişməz xarakter daşması tək özünün ənənəvi müttəfiqini itirmək qorxusu ilə bağlı deyil, həm də Putinin bu məsələdə prinsipial mövqə tutması ilə bağlıdır. Məsələn, haqlı olaraq tez-tez sual verirlər: Liviya müdaxilə zamanı Putin dövlət başçısı olsaydı, Rusiya öz veto hüququndan istifadə edərdi, yoxsa BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvü kimi bitərəf kimi səs verərdi. Bu sanki ritorik səslənən suala çoxları “Rusiya sözsüz veto hüququndan istifadə edərdi” kimi cavab verirlər.

Məsələnin kökündə he   də çoxlarının də    nd y  kimi n  Rusiyanın Suriyaya 4 milyard dollarlıq investisiyası, n  də Tartusda yerlə    n hərbi bazasını qorumaq istəyi durmur. Rusiya bəlli oldu   kimi, bir sıra xarici ölkələrdə hərbi bazaların saxlanması məsələsində prinsipiallıq göstərmək bir yana, bəzi hallarda maliyyə  t nliyi səbəbindən  z bazalarından imtina etmək məcburiyyətindədir.

Rusiya gözəl ba  a də    r ki, Suriyadakı rejim devril c yi halda növbəti potensial hədəf İran ola bilər. İrandakı teokratik rejimin devrilməsi isə birba  a Rusiyanın cənub cinahının təhdid altında olması mənasına gəlir. Bu səbəbdən biz son zamanlar Moskva-Tehran m sl h tl   m l rinin intensiv xarakter almasının şahidi oluruq.

Yeri g lm    k n, İranın n v  problemi ilə ba  lı son bir ildə istər Atom Enerjisi  zr  Beynəlxalq Agentlik, istərsə də altılıqla aparılan danı  ıqlar formatında rəsmi Tehranın prinsipiallıq göstərməsi də Suriyadakı proseslərlə birba  a ba  lıdır. Bu yaxınlarda İranın ali ruhani lideri A.Xamneyinin m   aviri  .Vilayətinin “Bizim    n B     r  s din hakimiyyətdən devrilməsi qırmızı xəttin ke  ilməsi deməkdir” bəyanatı s yl diyimiz tezisın do  rulu  unu sübut edir.

Əgər Rusiya    n Suriyadakı mümkün hakimiyyət  evrili  i onun həyati maraqlarına aid m s l dirs , İran    n belə bir ssenari birba  a rejimin mövcud olmasını şübhə altına qoymu   olardı. Hal-hazırda İran dünyada yeganə ölkədir ki, Suriyaya hərbi dəstək göstərdiyini gizlətmir v  rəsmi  kild  bu ölkənin sionizm  qar  ı mübarizədə vacib rol oynadı  ını bildirir. Təsadüfi deyil ki, B.Əsəd xalqa yanvar müraciətində İran, Rusiya və  in  göstərdikləri dəstəyə görə  z t   kk r n  bildirdi.

Rusiya və İranla müqayisədə  in Suriyadakı diktatura rejiminə siyasi bəyanatlar və BMT T   formatında dəstək versə də, birba  a hərbi yardım siyasətinə üstünlük verir və daima böhranın ancaq danı  ıqlar yolu ilə həll edilməsinin vacibliyini vur  layır. Hətta Suriyada rejim d yi  ikliyi daha real xarakter alaca  ı təqdirdə, rəsmi Pekinin mövqeyində də ciddi korrekt l rin şahidi ola bilər.

Məlum oldu   kimi Suriyada ba   verən proseslərdən  n çox ziyan  ek n T rkiy dir. Böhran qanlı mərhələyə daxil olandan b ri rəsmi Ankara AB  , Fransa, Böyük Britaniya və bir sıra aparıcı ərəb dövlətləri ilə birlikdə B. s di istifaya  a  ırır v  Əhməd M az  l-X tibin ba  cılıq etdiyi müxalifət qüvvələri koalisiyasını xalqın legitim təmsil  isi kimi tanıyır. Türkiyə artıq elə bir

siyasi mövqə tutmuşdur ki, Dəməşq rejimi ilə hər hansı bir kompromis bir yana, danış  qlara getməsi mümkün deyil.

Türkiyə-Suriya münasibətlərinin gərginləşməsi paralel olaraq Türkiyə-İran münasibətlərinin pisləşməsi deməkdir. Rəsmi Tehran Türkiyə ərazisində rəsmi şəkildə mümkün Suriya hücumuna qarşı yerləşdirilməsi iddia olunan NATO Patriot raket əleyhinə sistemini  z n  qarşı təhdid kimi qəbul edir. Hələ ki, qarş  durma XİN-lərin verdiyi bəyanatlar v  İranın hərbi elitasının yüksek rütbəli nümayəndələrinin verdiyi açıqlamalar səviyyəsindən o yana keçmir. Digər t r fd ns , Qərbin B.Əsəd rejimini aradan qaldırılması istiqamətində qəti addımlar atmadıđından Türkiyənin durumu daha da  etinl şm kd dir.

T ess fl  qeyd etmək lazımdır ki, yaxın   -altı ay ərzində Suriya böhranının həlli istiqamətində, - əgər  l vil rin təmsil olunduđu B es siyasi elitasının daxilində əsaslı parçalanma baş verməzsə, - müsbət d y  şikliy  nail olunması inandırıcı görünmür. Üstəlik, ABŞ-ın ikinci dəfə prezidenti seçilmiş B.Obama administrasiyası daha çox bu məsələdə passiv mövqə tutmađa üstünlük verir. Hələ ki, Qərb və onun regiondakı müttəfiqləri birbaşa müdaxilə deyil, müxalifət qüvvələrinə hərbi dəstək verməkdən o yana getm y c kl r. Bu isə yeni qırđ  ların baş verməsi mənasına gəlir.